

**La fiscalitat
directa en el món
rural medieval: la
vila de Muro a
finals del segle
XIV**

Antoni Mayol
Llompart

Mayurqa
(2001), 27:
133-157

LA FISCALITAT DIRECTA EN EL MÓN RURAL MEDIEVAL: LA VILA DE MURO A FINALS DEL SEGLE XIV

Antoni Mayol Llompart

RESUMEN: El presente artículo analiza el proceso de creación, tasación, distribución y ejecución de un impuesto directo como es la talla vecinal en una villa foránea de Mallorca en la baja Edad Media. La talla de Muro de 1377 nos permitirá aproximarnos a la riqueza y a la división estamental de la villa.

ABSTRACT: This article examines the creative process, tax, distribution and execution of a main direct tax of a ville whithin medieval Mallorca taxing system: the so called the neighbour's *talla*. The analysis of the *talla* of Muro in 1377 will appoxime us at the social distribution in the ville.

Entre els primers registres de l'Arxiu Municipal de Muro (AMM), que són un conglomerat de llibres de clavaría i actes del Consell de la Universitat de Muro,¹ s'hi troben una sèrie de talles de finals del segle XIV que comprenen el període de 1377-1399. La més significativa és la de 1377, en què a més a més d'indicar-s'hi el motiu, la quantitat a recaptar, la quota dels contribuents, el recaptador i els taxadors, hi apareix el que més sovint ens falta als historiadors: el mecanisme que la distribueix. El model distributiu d'aquesta talla no és universal pel fet que no implica que les altres tributacions directes es fessin d'aquesta manera, però sí que és prou indicatiu de la manera de fer i ens exemplifica allò que tots sabem —que les talles es distribuïen segons la riquesa patrimonial—, però no com es distribuïen.

Aquesta talla, recolzada en d'altres, permet aproximar-nos a la riquesa —o més tost base imposable— que detenen els contribuents de la Universitat de Muro, atès que en principi desconexem a finals del segle XIV amb exactitud l'abast del domini útil dels privilegiats, tant eclesiàstics com els posseïdors de cavalleries,² encara que per al segle

¹ Els registres de l'Arxiu Municipal de Muro són: Actes de consell i comptabilitat del clavari Gabriel Fabregat fins a la seva defunció i Joan Teriola de 1377, AMM llibre 2; Actes de consell i comptabilitat del clavari Joan Teriola (1378 i 1379), AMM, llibre 1150; Dades de la universitat de Muro de 1383 i 1384 de Joan Teriola, AMM, llibre 1151; Actes de consell dels clavaris Joan Frígola el 1389 i Guillem Goxat el 1390, AMM, llibre 1; Actes de consell i clavaría de Pere Soldevila (1395), AMM, llibre 1039; clavaría de Bernat Gascó (1396), AMM, llibre 1038; i clavaría de Jacme Carrers (1398-99), AMM, llibre 1040.

² Un intent d'aproximació a aquesta riquesa el desenvolupa Jover per a diverses cavalleries de Mallorca, JOVER AVELLÀ, Gabriel: «Una crisi de la renda feudal? Mallorca 1330-1500», *Estudis d'Història Econòmica*, 1992/1, pàg. 31-55.

XVI estan ben delimitades en l'estudi del cadastre de 1578 de Guillem Barceló, on s'analitza la distribució del domini útil i del domini directe de Muro.³ A més a més, l'estudi de la fiscalitat ens permetrà aproximar-nos a la distribució social amb la interrelació dels càrrecs municipals.

LA FISCALITAT DIRECTA DINS EL MARC JURÍDIC DEL MUNICIPI MEDIEVAL

En tots els regnes de l'occident europeu el sorgiment de la fiscalitat d'Estat es va instaurar entre la segona meitat del segle XIII i la segona meitat del segle XIV, encara que amb resultats finals del procés diferents depenent de la disponibilitat que tenia la monarquia sobre els nous instruments fiscals —a més a més dels recursos tradicionals que s'obtenien sobre el reial patrimoni.⁴

A la Corona d'Aragó s'establiren dos nivells de fiscalitat:

- 1) una fiscalitat depenent de les Corts, no controlada per la monarquia,
- 2) i una fiscalitat municipal, gestionada pel municipi i sota el control del monarca.

La xarxa de noves imposicions indirectes de nova creació que gravaven el consum quedà en mans del municipi sota la supervisió reial per una banda, i per l'altra en mans de les Corts i «Generalitats». La més tradicional fiscalitat directa s'emprava de forma extraordinària, i al llarg del segle XIV acabarà sent per al municipi —que haurà de destinar la recaptació de les imposicions indirectes a pagar el dèficit— la forma més usual d'obtenir el seu finançament. El tall, més impopular, serà la solució als problemes de finançament ràpid davant una necessitat urgent. En aquest cas intentarem examinar un exemple de tributació directa municipal, un tall imposat per un municipi per tal de fer front a les despeses pròpies.

Aleshores es planteja la qüestió de la manera com i quan obté el municipi la facultat d'imposar els seus propis impostos per tal de finançar-se. En aquest sentit Turull i Verdés, a les *Constitucions y Altres Drets de Catalunya*, troben que quasi totes les ordres reials van encaminades a les imposicions o fiscalitat indirecta municipal, i pel que respecta a la fiscalitat directa sols troben dues concessions indirectes sobre la facultat d'imposar talles el municipi:⁵ el reconeixement de Pere II el 1284 que Barcelona té el dret a tenir una hisenda municipal per subvenir les necessitats veïnals, i la de Pere III de Catalunya (IV d'Aragó)

³ BARCELÓ I RAMIS, Guillem: «Aproximació a l'estudi socioeconòmic d'un districte senyorial a Mallorca: Muro 1578», *Estudis d'Història Econòmica*, 15, 1998, pàg. 39-64.

⁴ Aquests són, seguint la classificació de Casanovas per a la Corona d'Aragó: a) impostos sobre la producció: delmes; b) impostos indirectes: sobre transmissions (lluïme sobre transmissions oneroses d'immobles i censals), sobre el comerç exterior (lliura i llosa, cabeçatge); c) impostos indirectes: sobre les unitats familiars (morabatí); d) taxes i contribucions: taxes (pes i mesuratge, ancoratge, entrades i eixides de sarraïns, peixateries, corral reials), contribucions sobre immobles (censos, quarts) i sobre l'administració de justícia (composicions, multes i sancions, i arrendament d'escribanies reials); CASANOVAS CAMPS, Miquel Àngel: «Els manifestes de béns com a instrument de fiscalitat», *Estudis d'Història Econòmica*, vol. 1991/1, pàg. 63. És interessant veure també com s'estructuren les finances reials rere la reincorporació a la Corona d'Aragó, CONDE Y DELGADO DE MOLINA, Rafael: «La estructura de la administración real en la isla de Mallorca circa 1358», *Mayurqa*, 26, UIB, Palma, 2000, pàg. 145-159.

⁵ TURULL RUBINAT, Max; VERDÉS PUJAN, Pere: «Sobre la hisenda municipal a Constitucions y Altres Drets de Catalunya (1704)», *Fiscalidad real y finanzas urbanas en la Cataluña medieval*, CSIC, Institución Milà y Fontanals, Barcelona, 1999, pàg. 149-150.

que de manera indirecta invoca la utilitat comuna sobre el cobrament d'una talla el 1340 als consellers i prohoms de Vic.

Al regne de Mallorca la primera imposició directa o talla fou imposada sota el govern de l'Infant Pere de Portugal el 1237 per a la defensa del Regne davant el perill d'un atac dels musulmans de València. Tot i ser voluntària, tingué un caràcter universal i marcà una divisió entre una administració senyorial i una de la comunitat o Universitat del Regne representada pels prohoms.⁶ En una societat agrària el recurs més lògic era la valoració de béns immobiliaris, que en opinió de Pau Cateura es basà en la disposició d'un cadastre acabat de fer com era el *Llibre del repartiment*, on constaven tots els propietaris de l'illa.⁷

L'existència d'una fiscalitat directa per al finançament propi del municipi implica a priori una condició prèvia: l'existència de personalitat jurídica. En el cas de Mallorca la personalitat jurídica s'aconsegueix just acabada la conquesta, quan Jaume I el 1249 estableix l'illa com un sol municipi, reglant-ne el funcionament institucional i jurídic.⁸ Les comunitats de la Part Forana, tot i que tenien ja institucions com assemblees i jurats que les representaven, amb anterioritat a 1315 estaven inserides dins un sol municipi encapçalat jurídicament per la Universitat del Regne.

El procés de consolidació dels municipis rurals de l'illa es manifesta a les darreries del segle XIII i segons Morro i Cateura aquesta consolidació és palesa en l'homenatge retut a Alfons III el 1285, en què les incipients col·lectivitats parroquials són representades pels seus prohoms,⁹ i, segons Antoni Planes, les Ordinacions de l'any 1300 promogudes per Jaume II suposaren un impuls notable per a l'acreixement i progressiva consolidació com a *universitats* foranes dels nuclis de població de la ruralia assentats al voltant de les parròquies.¹⁰ Santamaria apunta que la Juraria estava implantada a Pollença el 1299, i que probablement ho devia estar també a les viles més significatives.¹¹ El que el 1303 els pobladors de les viles acabades de «fundar» es dirigissin a Jaume II per sol·licitar-ne una pròrroga en l'amortització dels seus deutes¹² és una prova que les viles tenien jurisdicció per endeutar-se amb anterioritat a 1315 i crec que també a 1300, per la qual cosa ja devien existir o almenys actuar com a entitat jurídica.

La sentència arbitral de 1315 el que va fer fou dividir un municipi en dos, i estableix dues universitats, la Universitat de les viles de la Part Forana, integrada en una unitat superior: la Universitat del Regne. Segons Guillem Morro els forans queden en un estatus ambigu, com és el de participar «des de fora» en els òrgans decisoris i trobar-se absents en

⁶ CATEURA BENNASSER, Pau: «Las cuentas de la colonización feudal (Mallorca, 1231-1245)», *En la España medieval*, núm. 20, Madrid, 1997, pàg. 64.

⁷ CATEURA BENNASSER, Pau: «Surgimiento y primeros desarrollos de la fiscalidad en el reino de Mallorca (1230-1335)», *Hisenda Reial i Finances Municipals (segles XIII-XIX)*, Cambra de Comerç, Palma de Mallorca, 1999, pàg. 13.

⁸ CATEURA BENNASSER, Pau: «Dels prohoms als jurats: el Municipi en la Mallorca dels segles XIII-XIV», *La Ciutat de Mallorca, 750 anys de govern municipal*, Rúbrica 6, Ajuntament de Palma, Palma, 2000, pàg. 13-27.

⁹ CATEURA BENNASSER, Pau: *Política y finanzas bajo Pedro IV de Aragón*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, 1984, pag. 192. i MORRO VENY, Guillem: «Els òrgans de poder de la Part Forana a l'època de Jaume III», *El Regne de Mallorca a l'època de la dinastia privativa (XVI Jornades d'Estudis Històrics Locals)*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma, 1998 (pàg. 225-242), pàg. 225.

¹⁰ MORRO VENY, Guillem: «Els òrgans de poder de la Part Forana a l'època... op. cit., pàg. 225.

¹¹ SANTAMARIA, Álvaro: «El municipio en el reino de Mallorca», *Estudios Baleàrics*, núm. 31, 1988, pàg. 16.

¹² CATEURA BENNASSER, Pau: *Política y finanzas bajo Pedro IV de Aragón*,... op. cit., pàg. 192.

l'execució dels acords.¹³ Però, tot i que els municipis forans tinguin assemblees i capacitat d'endeutament, no significa que tinguin el poder jurídic per fer-ho.

En aquests moments no sabem si les universitats foranes poden imposar les talles pròpies o si sols recol·lecten les d'entitats majors (Regne o monarquia), i si són elles les que se n'encarreguen de la distribució i el cobrament. Si seguim Turull, la universitat o comunitat «n'existait pas en tant que telle, si l'on entend per là la personnification juridique de l'ensemble de ses habitants, personnification qui exigeait sa reconnaissance par le détenteur du pouvoir»¹⁴ i, per tant, el reconeixement de l'existència de les universitats foranes equivaldria a reconèixer que tenen una capacitat d'autofinançar-se.¹⁵

El 1327 l'infant Felip, regent del govern, concedia entre d'altres la facultat de reunir-se als forans amb dos prohòmens de cada parròquia per tractar assumptes forans.¹⁶ Malgrat que l'ordre quedava abolida al cap de poc temps, subjugava un reconeixement a cada universitat forana al marge del Sindicat.

El reconeixement total que les universitats foranes recaptessin els seus ajuts veïnals vingué amb Pere IV, que el 1358 concedí a les universitats foranes el privilegi que recaptessin i despenguessin mitjançant els seus propis síndics la quota que a cada una correspongués de les col·lectes o ajuts veïnals, igual com ho feia la Ciutat per a si mateixa, sense que calgués donar-se'n mútuament compte.¹⁷ La llei normalment recull el costum o el regula, atès que les universitats foranes ja recaptaven els seus propis recursos amb anterioritat a aquesta data. El primer de febrer de 1329 els quatre jurats de Pollença, juntament amb els vint consellers, ja ordenaren que s'havia de fer una talla per necessitats de Pollença, talles, préstecs i altres raons,¹⁸ rebudes que la Universitat de Pollença començà a cobrar a finals de mes.¹⁹ I el mateix any el clavari de la Universitat de Pollença ja reflecteix les rebudes de Pere Martí, llevador d'una altra talla de Pollença.²⁰ El 1336 s'imposava una altra talla que muntava 104 lliures 15 sous 8 diners «de les quals ha pagades la vila de Polensa 90 lliures ap 75 lliures 13 sous qen Francesch Pavent no sen dona en masions jax a tornar en Pere Martorell 13 lliures 15 sous 9 diners».

Segons Turull el municipi —entenent en aquest cas que Pollença ja actua com a tal encara que no en tenguí el reconeixement jurídic— no sempre i en tots els casos es limita a

¹³ MORRO VENY, Guillem: «Els òrgans de poder de la Part Forana a l'època..., op. cit., pàg. 227.

¹⁴ TURULL RUBINAT, Max: «L'assiette de la taille dans les villes catalanes au Moyen Âge», *La fiscalité des villes au Moyen Âge (Occident méditerranéen)*, 2. *Les systèmes fiscaux*, coordinat per Denis Menjot i Manuel Sánchez Martínez, Éditions Privat, Tolouse, 1999, pàg. 202.

¹⁵ Vegeu-ne tot el plantejament a TURULL RUBINAT, Max: «La hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña durante la edad media. Planteamiento General», *Revista de Hacienda Autonómica y Local*, vol. XXII, núm. 64, Madrid, gener-abril 1992, op. cit., pàg. 9-80.

¹⁶ SANTAMARIA, Álvaro: *Ejecutoria del Reino de Mallorca*, Ajuntament de Palma, Palma, 1990, pàg. 484-485.

¹⁷ LOPEZ BONET, Josep F.: «La práctica fiscal a la Mallorca de la baixa edat mitjana (segles XIII-XVI)», *Randa*, núm. 29, Ed. Curial, Barcelona, 1991, pàg. 22.

¹⁸ «Item hordonaren los dits jurats ab los dits conseylers que si covendrà a levar dines que deien algunas presones al jeneral de Polensa axí com per tayas con per prestechs com per altres rahons que algu o alguns sien tenguts en moneda al dit jeneral, que-n Jacme Gisbert, saig, sia colidor y levador dels damundits dines, i el dit Jacme Gisbert que deja respondre als dits jurats, e que-l demundit Pere Sacaval [jurat] reba los damudits diners...» AMP, 1131, f. 1.

¹⁹ Part de rebudes incompletes de la clavaría de Pollença de 1329, AMP 1131, f. 13.

²⁰ AMP, 1131, f. 4.

repercutir l'impost al qual està obligat en relació amb el rei —i en el nostre cas també amb la Universitat del Regne o el Sindicat—, atès que la distribució que estableix amb els ciutadans té altres finalitats i pretén cobrir altres objectius tals com finançar actuacions urbanístiques, despeses de representació institucional, i altres,²¹ i que apareixen en la comptabilitat de la Universitat de Pollença el 1329.

En la segona meitat del segle XIV el sistema tributari medieval ja ha cristal·litzat. La monarquia ha anat alternant la imposició directa amb la indirecta —que fou la més predominant— sobre el municipi.²² A Mallorca, que en els dos primers terços del segle XIV ha estat un laboratori fiscal per part de la monarquia,²³ la imposició indirecta queda en mans del primer nivell municipal, la Universitat de la ciutat i regne de Mallorques, mentre que al nivell més inferior, les universitats foranes tenen com a quasi única via de finançament la tributació directa fonamentada en la talla veïnal. A Muro de totes les possibles formes de finançament municipal registrades als llibres de clavaria —venda censal, comerç del forment, tributació directa via talla, rendes sobre béns propis..., és la talla veïnal l'única fiable, atès que les entrades monetàries en la comptabilitat municipal realitzades, tant per l'adquisició i la venda de forment com per l'emissió censal, es produeixen en situacions extremes i dels béns propis no se'n treu cap rendiment.

* * *

Si observam el procés a la inversa, veiem com a partir de 1372-1373 comencen a reglar-se i ordenar-se els sistemes electorals municipals que afecten de manera directa les universitats foranes. El 1358 el rei les havia autoritzades a recol·lectar els seus ajuts veïnals, i a Pollença això es feia almenys des de 1329, un any després que fos legal el consell de la Part Forana o Sindicat, que tot i crear-se el 1315 no és fins a 1328 que és autoritzat a reunir-se com a assemblea. En el segon terç del segle XIV les institucions municipals ja estan establertes amb un Consell general o assemblea, jurats que administren els interessos comuns, el clavari, taxadors, i els oïdors de comptes.²⁴

Així doncs la capacitat dels municipis forans d'establir els seus impostos, o almenys tenir el control del finançament sobre la comunitat, es troba a les viles més importants almenys des del regnat de Sanxo I de Mallorques i, seguint Turull, és el *modus operandi* que provoca la creació de les universitats foranes. La facultat tributària vindrà després.

EL PROCÉS D'EXECUCIÓ D'UNA TALLA A MURO (1377)

La definició més ajustada al concepte de *tall* o *talla*, segons Maria Barceló, seria aquella que la consideràs com un impost de caràcter «extraordinari». Era un impost directe però no permanent, ja que s'acordava implantar-lo cada vegada que s'havia de subvenir una despesa extraordinària i important, és a dir, era percebut per a una necessitat precisa i

²¹ TURULL RUBINAT, Max: «La hacienda municipal y la tributación directa en...», op. cit., pàg. 23-24.

²² SANCHEZ MARTINEZ, Manuel: «La fiscalidad real en Cataluña (siglo XIV)», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 22, CSIC, 1992, pàg. 374.

²³ Vegeu els darrers estudis sobre la fiscalitat a Mallorca de Pau Cateura, CATEURA BENNÀSSER, Pau: *El regne esvaït: desenvolupament econòmic, subordinació política, expansió fiscal (Mallorca 1300-1335)*, El Tall editorial, Mallorca 1998; i CATEURA BENNÀSSER, Pau: *La trentena esgarriadora. Guerra i fiscalitat. El regne de Mallorca (1330-1357)*, El Tall editorial, Mallorca, 2000.

²⁴ SANTAMARIA, Álvaro: «El municipio en el reino de Mallorca», *Estudios Baleàrics*, núm. 31, 1988, pàg. 11-12.

actual, ja fos d'interès purament local o per atendre les necessitats del Regne.²⁵ Però, sobre quins subjectes de la societat medieval s'aplicava aquest impost? Els subjectes sobre els quals recau la imposició directa d'una talla veïnal són tan sols els caps fiscals o focs, concepte que va lligat a un patrimoni i a una personalitat jurídica sobre una família. I dins aquests no tots contribueixen, ja que n'hi ha que n'estan exempts.

Els contribuents de Muro en les talles veïnals de finals del segle XIV

A) *Subjectes contributius*

Muro a finals del tres-cents presenta una població contributiva sobre les talles veïnals al voltant de 260-290 famílies. Ens acollim a les talles veïnals, molts cops més precises que el morabatí, atès que depenent de la quantitat total que s'ha de recaptar reflectiran més o menys gent, ja que per al període estudiat tenim un buit documental sobre la font fiscal clàssica del morabatí²⁶ que utilitza la historiografia mallorquina. Són aquests caps fiscals els subjectes passius²⁷ de l'obligació tributària envers el municipi, que és el subjecte actiu, sobre els quals recau el finançament municipal.

En les talles es fa una divisió entre els forans i els de la vila. Entre els forans hi ha el nucli de població de Castel Lubí, bàsicament sota domini directe del monestir de Sant Feliu de Guíxols, i l'altra població dispersa dins el terme. I entre la vila hi haurà una divisió entre els qui estan sota el senyoriu de la Seu de Girona, els que estan sota el domini directe de la baronia del comte d'Empúries, per una banda, i els pertanyents a les cavalleries per l'altra.

Taula I. *Contribuents de Muro segons les talles de la Universitat de Muro.*

Any	Fora	Vila	Foraestants	Total
1377	—	—	19	278
13781	60	217	—	277
1379	—	—	—	293
1389	65	188	—	253
1395 (1)	54	163	—	217
1395 (2)	57	210	—	267
1396	—	—	—	257
1398	56	195	21*	272

¹ Talles de la universitat de Muro de 1377, AMM, llibre 2, f. 12v-15; talla de 1378, AMM, llibre 1150, f. 24v-28; Talla de 1379, AMM, llibre 1150, f. 37v-39v; talla de 1389, AMM, llibre 1, f. 4-6v; primera talla de 1395, AMM, llibre 1039, f. 11-12v; segona talla de 1395, AMM, llibre 1039, f. 18-22; talla de 1396, AMM, llibre 1038, f. 8-10; i talla de l'Armada Santa de 1398, AMM, llibre 1040, f. 66-69.

³ Aquesta distinció de contribuents no és entre els de fora i els de la vila sinó entre la parròquia (60 contribuents) i la vila (217 contribuents).

* Aquests 21 contribuents contribueixen sols per motiu de l'armada donat que alguns són ciutadans o cavallers que en les demés talles ordinàries de la vila no contribueixen.

²⁵ BARCELO CRESPI, Maria: *Ciutat de Mallorca en el trànsit a la modernitat*, Institut d'Estudis Baleàrics, 1988, pàg. 43; i «Més sobre l'impost del tall (1450-1521)», *Randa*, 29, 1991, pàg. 185.

²⁶ El morabatí té un llarg buit documental entre la darrera recaptació del segle XIV, que és de 1364, i la primera del segle XV de 1421. Tot i això per a Muro ens ofereix 253 contribuents el 1364 i 290 el 1421, paràmetres dins els quals es mouen les talles que tenim recopilades. Vegeu SEVILLANO COLOM, Francisco: «La demografia de Mallorca a través del impuesto del morabetí: siglos XIV, XV y XVI», a BSAL, núm. 820-821, tom 34, 1974, pàg. 233-273.

²⁷ TURULL RUBINAT, Max: «La hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña... op. cit., pàg. 23.

Fugint de la problemàtica sobre la definició dels contribuents d'un municipi, que no són tots aquells que hi resideixen, ni tots aquells que hi tenen rendes patrimonials, perquè en ambdós casos trobam excepcions,²⁸ agafarem en principi les dues premisses. Els no residents que hi tenen terres hi contribueixen i als residents que no tenen propietats se'ls sol assignar una quota mínima.

Els propietaris de béns immobles no residents a Muro no estaven obligats a contribuir-hi en tots els casos, tan sols en determinades situacions, i en tot cas, tan sols pels béns immobles allà tinguts. En les contribucions reials no pagaven, encara que és més polèmic l'assumpte en les talles veïnals, ja que la tendència és a fer-los contribuir i ells a resistir-s'hi. Guillem Barceló assenyala que els ciutadans el 1579 representen un 3,05% dels focs, però posseeixen el 32,6% de la riquesa murera, i molts murers de la mà major posseeixen béns al terme de Santa Margalida que són estimats a Muro, el que desvirtua la distribució de la riquesa i que al segle XIV, segurament d'una forma no tan acusada, ha de tenir la seva importància, a causa que els pagesos més rics de Muro de finals del segle XVI consoliden la seva riquesa entre la revolta forana i la germania amb la introducció de llinatges nous.²⁹ En la talla de 1377 els foraestants seran 19, i dels altres 259 contribuents sols 7 tindran terres a fora de Muro, motiu pel qual la desvirtuació de l'estudi serà sols dels propietaris no residents.

B) Subjectes no contributius

Les talles reflecteixen els caps fiscals o focs cristians que hi havia a la parròquia de Muro, però no en reflecteixen la població jueva ni els esclaus. La població jueva contributivament depenia de l'Aljama de Ciutat,³⁰ i, tot i que hauríem de suposar que després de les múltiples conversions provocades per l'assalt al Call de 1391, els contribuents murers conversos haurien de quedar reflectits en les talles veïnals, aquesta premissa no es compleix. Dels exemples de 14 conversos murers que ens ofereix la història de Muro de Gabriel Alomar i Ramon Rosselló³¹ cap d'ells no quedà inclòs en les talles de 1395 i 1398 de la Universitat de Muro després de la seva conversió, motiu pel qual és de suposar que seguien depenent contributivament de les confraries de conversos de la ciutat de Mallorca. Això ens indicaria que a Muro hi havia unes 10-20 famílies jueves abans de la conversió —hi ha jueus habitants de Muro que no surten a la llista de conversos posterior—, que havien de dur una roda al pit sobre les vestidures³² i dels quals no tenim notícies que en quedassin després de 1391.

²⁸ TURULL RUBINAT, Max: «La hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña... op. cit., pàg. 38-45.

²⁹ BARCELÓ I RAMIS, Guillem: «Aproximació a l'estudi socioeconòmic d'un districte..., op. cit., pàg. 45-46.

³⁰ Com demostra Pau Cateura els jueus de la Part Forana depenien fiscalment i administrativament de l'Aljama de la ciutat de Mallorca i no sols pel que respecta a la fiscalitat directa, sinó també per a la fiscalitat indirecta que grava la compravenda d'articles de consum com el vi. CATEURA BENNÀSSER, Pau: «La contribución confesional: musulmanes y judíos en el reino de Mallorca (siglos XIII-XIV)», a *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, núm. 20-21, Homenatge al Dr. Manuel Riu i Riu, Vol. I, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1999-2000, pàg. 128-138.

³¹ ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro (1350-1516)*, vol III, Ajuntament de Muro, Mallorca, 1990, pàg. 207-211.

³² El 1385 els secretaris de l'Aljama exposaven que el batlle de Muro havia fet tancar a la presó dos jueus perquè no portaven la roda al pit, argumentant que la roda podia ser portada al costat. I el 1390 protestaven per l'arrest fet pel batlle de Muro de la gramalla blava de Xabatay Duran, jueu sastre, i exposaven que per privilegi reial els jueus podien portar la roda del color que volguessin mentre no fos del mateix color. ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 359 i pàg. 364.

Pel que respecta a la població esclava, aquesta és considerada com un bé moble i, per tant, no té personalitat jurídica i no tributa per si mateixa en les talles veïnals, tot i que podien endeutar-se, deixar diners, arrendar-se com a jornalers...

El 1378 en la denunciació dels captius de Muro trobam 45 esclaus pertanyents a 26 contribuents diferents,³³ pertanyents quasi tots a les persones més riques de la vila i que tenen les majors explotacions agrícoles. La població d'esclaus de Muro s'anirà reduint a poc a poc, atès que el 1430 trobam un altre recompte on hi ha 35 esclaus de 21 propietaris diferents. L'ús de mà d'obra esclava a finals del segle XIV no sols perviu en les grans explotacions,³⁴ sinó que, com es pot observar en el cas de Pollença, un nombre relativament important de persones tenen accés a la mà d'obra esclava.³⁵

Molts dels esclaus són alliberats amb el pas del temps, sobretot si es converteixen al cristianisme, i és a partir d'aquest moment quan comencen a aparèixer en les talles veïnals. Per exemple el 1383 l'esclau del notari Joan Teriola és venut a Margalida, viuda de Folquet Sabater, al qual li quedaven a pagar 6 lliures sobre les 40 en què havia estat taxada la seva llibertat.³⁶ Aquest esclau apareix ja alliberat i batiat amb el nom del seu antic amo el 1398 i contribueix com els altres cristians.³⁷ En la primera talla de 1395, també hi trobam Miquel Vidal, batiat.³⁸

C) Els privilegiats de les talles veïnals

Els cavallers que posseeixen cavalleries no contribueixen per les seves terres, sinó que contribueixen en les talles veïnals per les que han anat comprant sobre els dominis reials i fora de les cavalleries originals,³⁹ qüestió que també afectava el clergat secular. La contribució dels cavallers i clergues en els afers del Regne serà un llarg conflicte que perdurarà al llarg dels segles XIII i XIV, i del qual, pel que respecta a la tributació indirecta, els cavallers i clergues en sortiren victoriosos. En canvi en la tributació directa en estar obligats a contribuir en determinades circumstàncies —obres de fortificació, defensa del Regne, conducció d'aigües i sobre les terres de reialenc—, fou molt més polèmica i confusa. La solució del contenciós es decantarà de part dels cavallers quan el 1339 aconseguiran definitivament no contribuir en les càrregues del Regne excepte en els tributs de defensa i fortificació del Regne. A més a més, el 1366 Pere el Cerimoniós els assimila els 500 morabatins d'or a 500 reials d'or, sobre la capacitat que tenien d'adquirir béns de

³³ Als llibres d'actes del notari Joan Teriola regestats per R. Rosselló apareix un recompte dels esclaus de Muro del 20 d'abril de 1378. I un altre de 1430 als llibres de determinacions de consell. ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 97-98, 450, i 306.

³⁴ JOVER AVELLÀ, Gabriel: «Una crisi de la renda feudal? Mallorca 1330-1500»..., op. cit. pàg. 40.

³⁵ En el recompte d'esclaus sards de Pollença l'1 de febrer de 1383 se'n constaten 69 (62 homes i 7 dones) que pertanyen a 51 propietaris diferents, AMP, 46, f. 9-11v.; I en el recompte d'esclaus de 1398 produït per l'Armada Santa en trobam 107 que pertanyen a 67 propietaris diferents, AMP 1410, f. 76-77.

³⁶ ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 452.

³⁷ Joan Teriola, batiat, paga la quantitat mínima d'un sou en la talla de 1398. AMM, llibre 1040, f. 66-69.

³⁸ AMM, llibre 1039, f. 11-12v.

³⁹ En la sentència de Jaume I de 1244 es facultà els cavallers a adquirir béns immobles per un valor màxim de 500 morabatins d'or, pels quals estaven exempts de contribuir en les càrregues del Regne a excepció d'uns quants conceptes com les obres de fortificació, defensa del Regne i conducció d'aigües. Però el 1269 els va declarar subjectes als subsidis per allò que tinguessin sobre el reialenc. CATEURA BENNASSER, Pau: *Política y finanzas bajo Pedro IV de Aragón...*, op. cit., pàg. 368; PONS LLABRÉS, Carme: «Privilegis dels cavallers de Mallorca (1230-1349)», *Randa*, 29, Ed. Curial, Barcelona 1991, pàg. 9-11; LOPEZ BONET, Josep F.: «La pràctica fiscal...», op. cit., pàg. 17-27.

reialenc pels quals no havien de tributar.⁴⁰ De totes formes tant els jurats del Regne com els de les universitats foranes ho seguiran intentant, expandint els conceptes de defensa i fortificació, als quals estan obligats a contribuir, amb el d'obres públiques i obres a les esglésies, conceptes als quals se seguiran resistint. Els jurats de Muro el 1385 es queixen al governador dient que els batlles i jurats passats han acostumat posar talles per obres de l'església, pous..., i que alguns cavallers i ciutadans que tenen terres al terme no hi volen contribuir.⁴¹ En la talla de 1377 no hi surten reflectits, però sabem per talles de defensa qui haurien de ser. Així els cavallers de 1398 serien mossèn Guillemó de Sant Joan, Jacme Saforteza, Ortís de Sent Martí, mossèn Ramon de Sant Martí i Joan Unís, i els ciutadans són més difícils de catalogar.⁴²

Tot i que en algunes parts de Catalunya com Valls s'aconseguí que els clergues contribuïssin en les talles veïnals i reials,⁴³ en les talles veïnals de Muro no tenim constància que els clergues seculars ni els dels ordes regulars hi contribueixin. Sols el prevere Jacme Mollet ens apareix en la talla de 1377 i posteriors,⁴⁴ perquè havia estat autoritzat a tenir terres i béns de reialenc.⁴⁵ N'hi ha d'altres com el rector⁴⁶ que no contribueixen en les talles,⁴⁷ tot i que per la descripció dels béns de l'Església de Mallorca de Muro sabem que solien ser tres preveres i un rector.⁴⁸

La decisió i el model tributari

El 28 d'abril de 1377 el Consell de la Universitat de Muro reunit a l'església va decidir establir una talla de 100 lliures per cobrir l'església «com nos fos de gran necessitat cobrir la sgleye com per poch que ploga no y poysons star en axut ni tenir los draps als altàs ni los libres al cor car tots se banyen, la qual cosa és gran desonor e vergonya a tote la perròquia och en stats monestats per mossen lo bisba que dins cert spay la degesens haver

⁴⁰ LOPEZ BONET, Josep F.: «La pràctica fiscal a la Mallorca...», op. cit., pàg. 31-33; CATEURA BENNÄSSER, Pau: *La trentena esgarriadora...*, op. cit., pàg. 44-49.

⁴¹ ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 359-360.

⁴² En la talla de l'Armada Santa de 1398, dels 21 foraestants sols sis els identifiquem amb els 19 foraestants de la talla de 1377 en la qual no sortien cavallers ni ciutadans. En aquesta ens hi apareixen 5 cavallers, ja que entre els Sant Joan i els Sant Martí es dividiren la baronia del comte d'Empúries, i n'hi apareixen d'altres com Joan Albertí, Marc Gilabert..., que segurament són ciutadans.

⁴³ El 1392 s'acotaren a Valls els motius de contribució dels preveres objectant que han de contribuir en les talles destinades a les obres d'esglésies i per actuacions en infraestructures vàries i obres en els murs i valls. Però a finals de segle XIV s'aconseguí que els clergues contribuïssin en les talles veïnals i com a tals hi apareixen amb les estimes, tot i que amb un règim especial. MORELLO I BAGET, Jordi: «"De contributionibus fiscalibus": Els conflictes entre el municipi de Valls i la comunitat de preveres durant el segle XIV», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 29, CSIC (1999), pàg. 699-705.

⁴⁴ El 1377 el prevere Jacme Mollet té una base imposable de 100 lliures i contribueix amb 6 lliures i 6 sous, tot i que no consta com a prevere. El 1395 i 1398 és l'únic prevere que hi contribueix.

⁴⁵ ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 251.

⁴⁶ El 1383 és rector de Muro Andreu Borro, i el 1393 ho és Pere Cuca, i el mateix any és beneficiat de l'església Guillem Aulolí. ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 250 i 253.

⁴⁷ En la talla de l'Armada Santa el rector està inscrit en la talla entre els foraestants havent de pagar una de les majors quantitats, 2 lliures, però està ratllat i no hi va contribuir, AMM, llibre 1040, f. 69.

⁴⁸ Els rectors i beneficiats de Mallorca que declaraven els seus béns a Muro el 1404 eren Pere Cuca, rector de Muro, Pere Vanrell, prevere, Pere Mates, prevere, i Jaume Mollet, prevere beneficiat. ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 254-255.

cuberte sots pene de vet a nos, e de antradit a le sgleye da *que* és dupte *que* no y siam cahuts i si-u som costaria masa».⁴⁹

A aquesta talla, se n'hi va afegir una altra de 80 lliures per pagar diversos deutes, ja que es devia part del cens de 120 lliures anuals a Ramon de Sant Martí, 14 lliures de cens anual al jueu Magaluf Natjar, 6 lliures al Sindicat i 50 lliures a diversos singulars.⁵⁰

Les obres per fer la coberta de l'església les encomanaren a Francesc Sabater i Guillem Morey de l'era, que cobrarien dos sous de jornal.⁵¹

Per determinar la quota amb què havia de contribuir-hi cada cap fiscal es va determinar fer la talla de les 80 lliures pels deutes de la vila, i per cobrir l'església i recaptar les 100 lliures que s'empràs la mateixa talla i per arribar a les 100 lliures es fes veïnatge de 250 veïns.⁵² És a dir, tindríem una talla de 80 lliures que es taxaria «a sou e lliura»,⁵³ en relació amb la riquesa de cada cap fiscal, i que la mateixa taxació serviria per a la talla de cobrir l'església de 100 lliures, que quedaria complementada amb una talla per veïnatge, és a dir, una quota fixa per cada cap fiscal independentment de la riquesa, que en aquest cas serà de dos sous per veí o cap fiscal.⁵⁴ En ambdós casos el llevador serà Arnau Demer,⁵⁵ membre de la mà menor de Muro.

La composició dels taxadors

El Consell del 28 d'abril elegí per taxar els contribuents en la talla i valorar els seus béns Francesc Font, Joan Nicolau, Antoni Ramis, Guillemó Vidal, [Feliu] Mulet, Bernat Gascó, Bartomeu Lobet, Guillem Oliver, Pere Palet sartre e Jacme Mascort,⁵⁶ el que significava que hi havia 4 forans —3 de mà major i 1 de mà menor— i 7 de la vila —2 de mà major, 1 de mà mitjana i 3 de mà menor.

El 10 de maig la taxació encara no s'havia fet, perquè alguns murers protestaren davant el lloctinent general, atès que no estaven d'acord amb la composició dels taxadors. La mà menor quedava en clara inferioritat numèrica enfront de les mans major i mitjana. Aquell mateix jorn en determinació de Consell hi foren afegits en Pere Forner i en Jacme Fuya per la mà menor, i en lloc d'en Joan Nicolau que era elet per la mà menor de fora hi posaren n'Arnau Crespi de Castel Lubí, i en lloc d'en Guillem Oliver hi posaren en Pere Palet fuster, augmentant la composició dels taxadors de la mà menor en tres persones més,

⁴⁹ AMM, llibre 2, f. 9-9v.

⁵⁰ AMM, llibre 2, f. 11v-12.

⁵¹ «E axí metex foren elets per tot lo consel en le obre per fer cobrir l'esgleya axí com a ells sera vist faedor Francesc Sebarer i Guillem Morey de la ere, donat a ells ple poder de fer la obra [...] o ab teulada, axí com ells conexan, i tingan cascun per son treball II sols», AMM, llibre 2, f. 12v.

⁵² «E d'altre pert per cobrir le dita sgleye taya de les dites C lliures e que en aquestes C lliures se fasa vaynatge de veyns, vaynatge [a sou, a lliura] de CCL», AMM, llibre 2, f. 11v-12.

⁵³ «a sou e liura» és la forma d'anomenar la forma de pagament proporcional a la riquesa moble i immoble estimada per a cada subjecte passiu o contribuent, perquè es pagaven sous d'impost per lliures de patrimoni, TURULL RUBINAT, Max: «La hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña... op. cit., pàg. 71.

⁵⁴ Així consta un cop acabada la taxació nominal, on la suma total és de 83 lliures, 9 sous i 8 diners i on posa «de aquesta taya a de aquella de le obre de le sgleya que per semblant mas ach hi II sous de vaynage mes segons davayl», AMM, llibre 2, f. 15.

⁵⁵ Segurament deu esser el llinatge d'Amer.

⁵⁶ AMM, llibre 2, f. 12.

i quedant la taxació fixada per al dimarts següent.⁵⁷ Aquesta paritat estamental en la composició dels taxadors per determinar la base imposable és la més habitual.⁵⁸

Un bon exemple sobre la paritat entre mans dels taxadors el tenim en l'ordre que l'infant Joan deixà el 1380 sobre l'aljama de Ciutat, on un consell de 51 persones, 17 de mà major, 17 de mà mitjana, i 17 de mà menor, elegirà una persona de cada mà per tal de fer la taxació on hauran de valorar la riquesa de cada persona de l'aljama que paga en les talles que es fan i ho apuntarà en un govern, i amb el terç de la quantitat taxada per cada una de les tres persones el multiplicarà per tres i la quantitat taxada serà la que es mantindrà en les talles que es faran en la dita Aljama durant els dos anys següents, ja siguin per una quantitat de mil lliures com per una quantitat inferior o superior.⁵⁹

La determinació de la base imposable i distribució de la talla

El 12 de maig es va realitzar la taxació de tots els murers dels seus béns així com la quota amb què havia de contribuir cada foc. En la talla de Muro de 1377 no sabem com s'efectua la valoració de béns⁶⁰ que determina el que després haurà de contribuir cada cap fiscal. Si la comparem amb altres models tributaris, la talla de Muro es configuraria com la segona part del sistema d'execució de la base imposable dels manifestes de Manresa quasi coetanis, en els quals, un cop desenvolupada la valoració dels béns de cada contribuent amb els béns mobles i immobles valorats un per un, apareix una llista al final del llibre amb unes xifres que pareixen indicar el total de la base imposable i la quantitat a pagar en proporció a aquesta base,⁶¹ llistat que també apareix en algunes talles d'Alcúdia⁶² i als llibres de taxa i estim de Pollença del segle XVI.

⁵⁷ AMM, llibre 2, f. 12-12v.

⁵⁸ Hi havia tres formes de determinar la base imposable: a) mitjançant l'estimació objectiva segons índexs comuns o l'estimació indirecta amb mòduls d'altres ocasions; b) l'estimació directa mitjançant la declaració del mateix contribuent sota jurament —d'aquí el nom de manifest— i c) la intervenció d'uns càrrecs elegits pel municipi per estimar els béns dels contribuents, que és el cas d'aquesta talla, i que amb posterioritat seran els càrrecs de taxadors elects pel Consell de la vila de Muro, TURULL RUBINAT, Max: «La hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña... op. cit., pàg. 61-65.

⁵⁹ PONS, Antoni: *Los judíos del reino de Mallorca durante los siglos XIII y XIV*, vol. II, Miguel Font, Editor, Palma de Mallorca, 1984, pàg. 309-311.

⁶⁰ En els llibres de taxa i estim —assimilats als manifestes catalans— que es conserven a Mallorca i que ja són de la segona meitat del segle XV o del XVI podem observar com les propietats immobles tenen una valoració subjectiva i que va variant en relació amb l'increment del valor de la terra. En canvi hi ha tota una sèrie de propietats mobles que tenen un criteri de valoració constant com són el bestiar, la vaixel·la binària, la renda censal..., i que són constants entre les diverses viles de Mallorca. La taxació d'aquests béns és idèntica en l'estimació de béns de Sencelles de 1460 (RAMIS DE AYREFLOR Y SUREDA, J.: «Documentos curiosos del Archivo Municipal de Sansellas. Cadastro de la villa y su término (1460)», BSAL, tom XIV, pàg. 197-203) i Pollença (registres de llibres de taxa i estim que són de 1475, 1479, 1484, 1489..., AMP, 1517, 1531, 1533, 1534...), que són coetanis. I que també es compleix al segle XVI a Alcúdia (MAYOL I LLOMPART, Antoni: *Distribució de la riquesa a Alcúdia en el segle XVI. Aproximació a través dels llibres de taxa i estim*, Quaderns d'història d'Alcúdia, Ed. El Gall, Ajuntament d'Alcúdia, 2001), Petra (JOVER, Gabriel: «Endeutament, desigualtat econòmica i desposseïció pagesa. El cas de la parròquia de Petra, 1443-1524 (Mallorca), *Recerques*, 33, 1996, pàg. 9-32), Sineu (estim de 1569, AMS, 2-I-I), i Menorca (registres del segle XVI, CASANOVAS CAMPS, Miquel Àngel: «Els manifestes de béns... op. cit., pàg. 61-78).

⁶¹ MORELLO I BAGET, Jordi: «Aproximació a les fonts fiscals de la Catalunya Baixmedieval: llibres d'estimes, valies i manifestes», *Anuario de Estudios Medievales*, núm. 22, CSIC, Barcelona, 1996, pàg. 436.

⁶² Talles de l'any 1500 i 1538 que segueixen la mateixa metodologia, AMA, 442, s.f.; i AMA 466, s.f.

Malgrat no saber la valoració de béns un a un, ni si es fan deduccions sobre les càrregues censals, el que sí que sabem és la quantitat a pagar en relació amb la base imposable: 3 sous i 3 diners per cada 50 lliures de valoració patrimonial.⁶³ Sols no segueixen aquesta taxació els segments més desafavorits de la població, ja que a la taxació del 12 de maig els consellers «tatzaren apres le stima e determenaren *que*·ls menors pagen I sou, aquells *que* no haurà res; i *que* *que* haurà valent X lliures/ v6 XV lliures/ pach XVIII diners; i XX, XXV lliures o XXX lliures II sous segons *que* totes aquestes cozes devayl *pus* largament i *pus* clara apparam».⁶⁴ És a dir, com en el cas estudiat a Cervera per Max Turull, el Consell autoritza una quota per a aquelles persones que tenen una riquesa que no els permet tributar per la via ordinària.⁶⁵

El valor total dels béns valorats dels murers fou de 24.645 lliures, i el total de la talla entre el que han de pagar tots els contribuents és de 83 lliures, 9 sous i 8 diners (o de 85 lliures i 7 diners segons base de dades) distribuïda entre els 259 contribuents. L'operació és molt simple: si d'un total de 24.645 lliures s'han de pagar 80 lliures i sabem la valoració de béns de cada contribuent, amb una simple regla de tres deduïm el que li toca contribuir.⁶⁶ La divisió oscil·la entre les 2 lliures 5 sous i 2 diners que paguen els dos majors contribuents fins a la quantitat mínima que és d'un sou, que paguen fins i tot aquells que no tenen res.

Tot i tenir la base imposable i la quantitat que havia de pagar cada contribuent, la talla que havia de recol·lectar Arnau Demer no es va començar immediatament. El 18 de maig la talla no s'havia començat i, reunit el Consell de Muro, rere la consulta que féu Francesc Font al governador, acordà la suma dels dos sous de veïnatge a cada contribuent, la correcció dels contribuents que tenien terres fora de Muro i que havien estat incloses dins la base imposable, i la taxació d'aquells que sense ser murers i no privilegiats hi tenien terres, motiu pel qual hi havien de contribuir.

La suma total del veïnatge o fogatge de dos sous per contribuent sumava 25 lliures i 14 sous, amb el que es dedueix que sols el pagaven 257 contribuents. I la deducció dels murers que tenien terres fora de Muro afectà set contribuents, els quals veren la seva taxa contributiva reduïda en un total de 27 sous.⁶⁷ Però la inclusió dels foraestants no privilegiats fou el que més incrementà la quantitat a recaptar, ja que se'n comptabilitzen

⁶³ Per 50 lliures: 3 sous, 3 diners; per 100 lliures: 6 sous, 6 diners; per 150 lliures: 9 sous, 9 diners; per 200 lliures: 13 sous; per 250 lliures: 16 sous, 3 diners; per 300 lliures: 19 sous, 6 diners, per 350 lliures: 1 lliura, 2 sous, 9 diners..., fins a arribar a la màxima taxació que és per 700 lliures: 2 lliures, 5 sous i 6 diners.

⁶⁴ AMM, llibre 2, f. 12v.

⁶⁵ TURULL RUBINAT, Max: «La hacienda municipal y la tributación directa en Cataluña... op. cit., pàg. 73.

⁶⁶ Si una suma de contribuents té una base imposable total de 24.645 lliures i s'han de pagar 80 lliures, amb la regla de tres tenim que un contribuent que té 100 lliures ha de pagar 6,49 sous, que a la pràctica són 6 sous, 6 diners; un que té 50 lliures ha de pagar 3,24 sous, i arrodonint amb diners 3 sous 3 diners, i així successivament. L'arrodoniment de les xifres en aquestes operacions farà que la suma total de la quantitat a recaptar per la talla sigui lleugerament superior.

⁶⁷ «E deduint-ne [...] devayl nomenats i corregint-los e assò per tal com ja pagen la on les han e[n les] quals són aquests sagüents: E primerament en Bernat Gascó lo qual paga en la taya de la vila XXXVIII sous, que pach en aquests XXXII sous; Item hereus den Guillem Dols los quals pagen en le dita taya XXXII sous VI diners que pagen en aquesta XXX sous; En Johan Sala sie en lo stim metex; En Francesc Font qui page XLV sous VI diners que pach en aquesta XL sous; Item en Bernat Font qui paga IX sous IX diners que pach VIII sous; Item en Guillem Goxat de Muro qui paga XXIX sous III diners que pach XXV sous; Item en Berthomeu Puig lo qual paga XXVI sous que pach en aquesta XXII sous. És so que se'n dedueix XXVII sous. E és so que si anedex per lo fogatge XXV lliures XIII sous» AMM, llibre 2, f. 16.

19, que foren taxats amb un total de 7 lliures, 18 sous i 6 diners.⁶⁸ No foren tinguts en compte per pagar el fogatge de dos sous per contribuent i sols són taxats en la talla d'«a sou e lliura».

Taula II. Composició de la talla de 100 lliures per cobrir l'església de Muro.

	Lliures	Sous	Diners
Tall de 80 ll. «a sou e liura» de 259 contribuents ¹	82	2	8
Fogatge o veïnatge de 257 contribuents (2 sous per foc)	25	14	—
Contribució dels foraestants «a sou e liura»	7	18	6
TOTAL ²	115	15	2

¹ Les quantitats aquí presentades són les que redacta el clavari, 83 lliures 9 sous i 8 diners, amb la revisió feta dels que tenen terres a fora de Muro, motiu pel qual es descompten 27 sous. Però en la base de dades feta amb el programa Accés 2000 la suma total del tall de 80 lliures ens dóna una quantitat que és de 85 lliures i 7 diners, i que amb la revisió dels 27 sous que tenen terres a fora de Muro i que havien estat taxats en un principi per contribuir a Muro la deducció es queda en 83 lliures, 13 sous i 7 diners.

² Amb les quantitats sumades per mi i segons la citació 62 la quantitat final a recaptar hauria de ser de 117 lliures, 6 sous i 1 diner.

Les xifres del total a recaptar són un poc superiors, no tan sols pel percentatge a l'alça que s'aplica en la distribució de la talla a causa del sistema monetari, sinó també perquè s'han de cobrir els costs de realitzar-la, que eren el salari dels taxadors, el salari o guany del llevador, el paper on es redacta la talla, i el cost notarial de les escriptures.⁶⁹

La recaptació

Arnau Demer havia de recaptar la talla de 80 lliures per pagar els deutes de la Universitat de Muro i les dues parts de la talla de 100 lliures per cobrir l'església. Les talles es començaren a recaptar després d'acabades les taxacions, i es documenten en les rebudes del clavari Joan Teriola a partir del 5 de juny amb una primera entrada monetària de 50

⁶⁸ «E aquest jorn i hore metexa com molts fosen los quals eren foraestants a no habitants ab nos a los quals han posersions en la nostra parroquia per les quals deven contribuir en obres de sgleye i altres spacials cozes segons avoga la ordinació. Emperò de aquells que son privilegiats, com de aquets privilegiats sie es [...] pen entre nos i ells que los diputats tatxaren aquells qui ach han les posersions no privilegiats per la forma sagüent»: Jacme Garriga de Roqueta (4 sous); Bartomeu Fuxa de Santa Margalida per l'alqueria que era den Berenguer Sot (13 sous); Guillemó Guayta per l'alqueria que fou den Bartomeu Goxat (4 sous); Berenguer Sot de Corbere (13 sous); Bernat Amar de Sineu per les possessions den Pere Mas (4 sous); «Madó Thomasa per so de son fill en Jacme Vidal» (4 sous); Mercó Serdà d'Inca (4 sous); Francesc Serda (4 sous); Monay Vila (4 sous); hereus den Carbó Fornari (1 lliura); Francesc Devi per lo molí (6 sous 6 diners); Nicolau Sibilu (2 sous); Bernat Pascual (2 sous); Miquel Colom (3 sous); Joan Verdere (1 lliura 12 sous 6 diners); Francesc Matamala (6 sous, 6 diners); Pere Mulet, notari (1 lliura); Pere Socia (4 sous); i Pere Poquet (8 sous). AMM, llibre 2, f. 16-16v.

⁶⁹ El salari d'escriptures el cobrà el clavari Joan Teriola, notari, que cobrà de la universitat de Muro el 9 de juny per 8 jorns de feina 4 lliures, AMM, llibre 2, f. 42. En les dades de 1377 del clavari trobam despeses per pagar el paper. Els taxadors cobren 3 sous per cada jorn que fan la taxació. I el salari del llevador sol ser de 5 lliures per tall com a mínim.

lliures. En ser el mateix llevador no es pot distingir el fogatge de les dues quantitats que es recapten «a sou e lliura», però hauria d'entrar per aquest concepte un mínim de 180 lliures. Durant l'anualitat de 1377 el clavari recaptà un total de 99 lliures, 10 sous i 6 diners,⁷⁰ però en l'inventari de deutes i deutors que realitzà el clavari en acabar l'anualitat de 1377 no hi apareixen els diners que falten a recaptar.⁷¹ En la clavaría de 1378, que exerceix el mateix clavari, les rebudes de la talla d'Arnau Demer són més intermitents i es recapten un total de 43 lliures, 3 sous i 6 diners.⁷² I en les rebudes de la clavaría de 1379 sols es recapten 2 lliures, 16 sous,⁷³ tot i que vénen de la talla de l'església, però no per mans d'Arnau Demer. És interessant veure que, malgrat que moltes rebudes de les talles d'Arnau Demer queden registrades en la comptabilitat del clavari, els diners no arriben a les seves mans, i molts cops el llevador efectua pagaments a persones a les quals la Universitat de Muro deu diners.⁷⁴

Taula III. Rebudes en la Clavaría de Muro procedents d'Arnau Demer.

Any	Lliures	Sous	Diners
1377	99	10	6
1378	43	3	6
1379	2	16	—
Total rebudes d'Arnau Demer	145	10	—

A l'hora de comptabilitzar les rebudes de la talla ens trobam una sèrie de dificultats: 1) un parell de rebudes de la clavaría de 1378 que són il·legibles; 2) el fet que un mateix llevador recapti diversos conceptes; 3) la possibilitat que el llevador efectui pagaments en nom de la Universitat i que no quedin reflectits en les rebudes;⁷⁵ i 4) el fet que al final de l'anualitat de 1378 es faci un cartulari sobre els diners que es devien a la parròquia, que pujaven fins a 90 lliures i que es donaven a recaptar a Arnau Calafell.⁷⁶ En aquesta talla entren tant els deutes de les talles d'Arnau Demer com altres de més antics, motiu pel qual, si recollim les rebudes que efectua el clavari, no podem determinar amb exactitud a quin concepte pertanyen.

⁷⁰ Entre el 5 de juny de 1377 i el 31 de desembre el clavari de Muro recull l'entrada comptable de 96 lliures, 70 sous i 6 diners en 16 rebudes diferents. AMM, llibre 2, f. 29-33.

⁷¹ A l'inventari dels deutes i deutors de la Universitat de Muro de la clavaría de 1377 apareix un deute de 12 lliures, 12 sous i 4 diners que manté Arnau Demer amb la Universitat per resta d'una clavaría antiga que havia exercit el seu pare Arnau Damer, sartoris. AMM, llibre 2, f. 34. Aquest deute serà pagat durant l'anualitat de 1379. AMM, llibre 1150, f. 49.

⁷² Rebudes del clavari Joan Teriola de l'anualitat de 1378, AMM, llibre 1150, f. 46v-52.

⁷³ AMM, llibre 1150, f. 55-60v.

⁷⁴ Per exemple, el 17 de maig de 1378 el clavari anota com una rebuda de 22 lliures, 11 sous i 4 diners, perquè és quantitat que Arnau Demer ha pagat, dels diners de la talla, a diferents murers que havien fet un préstec a la Universitat de Muro. El clavari ho anota com una dada i com una rebuda, tot i que els diners ni entren ni surten. AMM, llibre 1150, f. 46v. El 6 de juliol de 1377 i el 12 de juliol de 1378 feia el mateix per cobrir les despeses de l'enramada de les festes de Sant Joan de Muro, AMM, llibre 2, f. 30v, AMM, llibre 1150, f. 48v. El 27 d'agost de 1377 fa el mateix per pagar l'interès censal que manté la Universitat de Muro amb el jueu Magaluf Natjar, AMM, llibre 2, f. 31. I altres exemples.

⁷⁵ Arnau Demer paga en nom de la Universitat de Muro el 1377 10 lliures pel cens que fa a Ramon de Sant Martí, que sí que es reflecteixen en les rebudes, però també n'efectua d'altres al jueu Magaluf Natjar, 10 lliures al Sindicat..., que no queden reflectides com a tals en les rebudes i sí en les dades. AMM, llibre 2.

⁷⁶ AMM, llibre 1150, f. 73v-74.

De totes maneres en la revisió de comptes de 1379 apareixen dos conceptes que havia de recaptar Arnau Calafell: una llista amb els foraestants que havien de pagar en la talla de l'església que encara no havien pagat, en la qual es veu que quasi cap foraestant no ha pagat —encara falten a pagar 14 dels 19 contribuents i es deuen 5 lliures, 13 sous i 6 diners—; i un deute de 15 lliures sobre els deutes vells, dels quals es dedueix que la part de la talla per cobrir l'església que havien de pagar els propietaris murers no residents era recol·lectada per Arnau Calafell des de la seva instauració.⁷⁷

La falta de més registres fa impossible saber el resultat final de la recaptació, però és ben palesa la dificultat de la recaptació. El 1383 el clavari encara registra una rebuda per aquesta talla.⁷⁸ Si també pensam que al mateix temps que exemplifiquem aquesta talla se'n recapten d'altres,⁷⁹ i que els cobraments es van allargant i realitzant de forma intermitent al llarg d'anys, constatem la dificultat de finançament d'una universitat forana per fer front a les seves pròpies despeses. Molts cops, transcorreguts una sèrie d'anys davant la mort d'alguns contribuents —si hi ha hereus es traspassa el deute amb l'herència— i la incapacitat d'altres, s'efectua una llista dels miserables de la talla validada pel batlle, i s'anota el deute com una dada de la clavaria de la vila i tot posant fi al procés recaptador.

LA DIVISIÓ SOCIAL A MURO A FINALS DEL SEGLE XIV

Per establir la divisió social entre els contribuents de Muro el que farem serà relacionar la seva estimació de béns de 1377 amb els càrrecs que desenvolupaven en la Universitat de Muro el 1377, 1378 i 1379, per determinar quina era aproximadament la base imposable que corresponia a cada estament.⁸⁰ Però això té un inconvenient, atès que, finalitzada la guerra amb Castella i amb un sistema financer de la Universitat de Mallorca esgotat, el control del municipi havia entrat en crisi. Entre 1373 i 1398 —període en què estudiam la tributació directa de Muro— hi haurà vuit reformes del sistema electoral en el municipi:⁸¹ el 1373 el rei imposava parcialment el sistema de sort per a la provisió de càrrecs més importants; el 1377 el rei va ordenar el retorn al vell sistema de franquesa de la carta municipal de 1249; el 1382 el rei recupera el sistema de 1373; el 1384 es va fer un intent de canviar el sistema que no fructificà; Joan I ordenà quatre reformes parcials el 1387, 1390, 1392, 1395; i el 1398 s'aplicà la reforma prevista a la pragmàtica d'Hug d'Anglesola. Per tant, el sistema d'estaments o mans a les viles està en una època de canvis pel que respecta als càrrecs institucionals de la Universitat de Muro. A més a més, el 1377, any en què tenim la valoració de la base imposable dels murers, tot i tenir els càrrecs

⁷⁷ AMM, llibre 1150, f. 90v.

⁷⁸ El 20 de maig de 1383 Guillem Estrany paga els 10 sous en què havia estat taxat en l'obra de l'església de fer-la cobrir i descobrir. AMM, llibre 1151, f. 4.

⁷⁹ El 1377 es recapten, a més a més de les talles d'Arnau Demer, una talla de 100 quarteres de Berenguer de Galiana per valor de 100 lliures; el cens d'en Morell que recapta en Pere Alzina; i la resta de l'interès de l'oli i dels deutes antics que recapta el saig Miquel Tholosa. Les rebudes totals de Muro de 1377 pugen a més de 229 lliures, 12 sous i 8 diners, i la recaptació de les talles d'Arnau Demer sols puja a 99 lliures, 10 sous i 6 diners que sols representen el 43% dels ingressos totals de la vila.

⁸⁰ Aquest sistema, l'he aplicat a Alcúdia relacionant els càrrecs municipals pertanyents a cada estament amb la base imposable dels estims del segle XVI. MAYOL I LLOMPART, Antoni: *Distribució de la riquesa a Alcúdia en el segle XVI...*, op. cit.

⁸¹ CATEURA BENNASSER, Pau: «Dels prohoms als jurats: el Municipi en la Mallorca...», op. cit., pàg. 26. Vegeu també SANTAMARIA, Álvaro: «El municipio en el reino de Mallorca...», op. cit., pàg. 5-36.

institucionals⁸² i la seva valoració, no sabem per la documentació a quina mà pertanyen, i sols tenir en compte la base imposable dels jurats no és prou per treure'n conclusions concloents. A la relació de consellers de 1378, hi trobam tres mans⁸³ (major, mitjana i menor), ja que encara no s'ha aplicat el retorn al sistema de franquesa reinstaurat el 1377, i a la relació de consellers de 1379, que ja està amb l'antic sistema de franquesa, hi trobam tres mans, però que regulen la vila segons la jurisdicció senyorial de Muro (forans; vilatans de jurisdicció senyorial eclesiàstica i de la baronia per una banda [vila1]; i vilatans de les jurisdiccions de les cavalleries [vila2]⁸⁴) i en cada mà s'hi reflecteixen persones de cada estament segons la riquesa.⁸⁵ Amb la interrelació de les tres eleccions de càrrecs de jurats i Consell de Muro establirem l'estructura de jurats i Consell en aquest any i la base imposable que determina la riquesa i estableix a quina mà pertanyen els murers.

Els jurats de Muro són quatre: el 1377 un de la mà major de fora, dos de mà major de la vila i un de mà mitjana de la vila; el 1378 un de la mà major de fora, un de cada mà —major, mitjana i menor— de la vila1 i vila2; i el 1379 un de la mà major de fora, un de la mà major de la vila1 i dos de la mà mitjana de la vila2. També coneixem els de 1376 que entren a formar part del Consell de 1377: un de la mà major de fora, un de la mà mitjana de la vila1 i dos de la mà menor de la vila2.

El Consell oscil·la en el seu nombre de consellers i en el criteri d'ubicació, ja que el 1377 es basa en vilatans i forans, el 1378 en les tres mans (major, menor i mitjana) en les quals es mesclen forans i vilatans, i el 1379 en forans, vilatans d'una porció senyorial, i vilatans de les altres porcions senyorials. Començam amb el 1378, perquè ens dóna el criteri de riquesa de les mans.

Taula IV. *Consellers de Muro el 1378 amb la taxació de la riquesa de 1377*¹

Mà major		Mà mitjana		Mà menor	
Francesch Font	700	Folquet Sabater	400	Guillem Strany	60
Guillem Gual	500	Jacme Sarda	330	Arnau Craspi	50
Anthoni Ramis	650	Gabriel Fabragat	320	Pere Dordis	150
Faliu Mulet	600	Guillem Morey de plasa	350	Andreu Gual	30
Guillem Goxat	450	Berthomeu Lobet	300	Pere Forner	150
Guillem Morey de le ere	320	Pere Ga[rr]iga	120	Pere Palet, sartoris	50
Johan Teriola	300	Ramon Finestres	200	Guillem Comes	100
Berthomeu Puig	400	Pere Capala	150	Pere Palet, fuster	120
				Johan Nicholau	100

¹ Hi ha dos consellers de la mà menor dels quals el nom no queda clar, Johan Ju (...) i Pere Caclan (sic), i que no estan inclosos dins la valoració, ja que no els he poguts ubicar.

⁸² AMM, llibre 2, f. 1-1v.

⁸³ AMM, llibre 1150, f. 1-1v.

⁸⁴ Tot i que en les talles del segle XIV no es distingeix a quina porció senyorial pertanyen els contribuents, en ubicar-los amb els de les de principis del segle XV, es distingeixen els càrrecs entre els dominis de la Seu de Girona i de la baronia del comte d'Empúries per una banda, i per l'altra de la cavalleria. Per abreujar els anomenarem Vila1 i Vila2, perquè no hi ha un criteri clar per a aquesta divisió si exceptuam el fet que les dues primeres juntes tenen un centenar de caps fiscals, igual que les cavalleries. Vegeu-ne les divisions en les talles del llibre de clavaria de Ramon Campos de 1424-1425, AMM, llibre 1043, f. 26-41.

⁸⁵ AMM, llibre 1150, f. 32-32v.

Segons aquesta interrelació de càrrecs podem observar com la distribució de mans seria la següent:

Mà major: de 300-350 a 700 lliures.

Mà mitjana: de 150 a 350 lliures.

Mà menor: de 40-50 a 150 lliures.

La major dificultat a l'hora d'establir el criteri de divisió estamental es produeix en els llinars entre les mans. El que pareix clar és que pràcticament cap contribuent que tenguí una taxació de 30 lliures o inferior no entra dins el Consell de la vila.

Interrelacionant les tres eleccions de càrrecs, el 1378 el Consell es compon de vint-i-set consellers: 8 de la mà major (3 de forans, i 5 de la vila d'ambdues jurisdiccions), 8 de la mà mitjana (2 de forans, 3 de vilatans de la jurisdicció de les cavalleries i 3 de les altres dues), i 11 de la mà menor (2 de forans i 9 de la vila entre ambdues jurisdiccions senyorials). Segons el lloc de residència ens quedàrem amb 7 consellers forans, i 20 de la vila.

El 1377 hi entren els 4 jurats de 1376, 8 consellers de fora (tres de la mà major, tres de la mà mitjana i dos de la mà menor), de la vila 10 consellers (tres de la mà major, 3 de la mà mitjana i 4 de mà menor), i de la vila 12 (tres de la mà major, 3 de la mà menor i 4 de la mà mitjana), que fan un total de 32 consellers (10 de la mà major —4 de fora, 6 de la vila—; 10 de la mà mitjana —3 de fora, i 6 de la vila—; i 12 de la mà menor —2 de fora i 10 de la vila).

El 1379 el Consell es compon de 30 consellers altre cop segons la seva residència: 10 de fora (5 de la mà major, 3 de la mà mitjana i 2 de la mà menor), 10 de la Seu i la baronia (4 de la mà major, 3 de la mitjana i 3 de la menor) i 10 de la cavalleria (2 de mà major, 3 de mà mitjana i 5 de mà menor). És a dir, 11 de la mà major, 9 de la mà mitjana i 10 de la mà menor.

Taula V. Consellers de Muro el 1379 amb la taxació de la riquesa de 1377.

Fora		Vila1		Vila2	
Jacme Serdà	330	Bartomeu Puig	400	Bartomeu Lobet	300
Jacme Porquer	450	Bernat Morey	400	Pere Dordis	150
Pere Perayó	110	Joan Frigola	500	Joan Venrell	40
Guillem Vidal de Castelubí	650	Guillem Morey de plassa	350	Pere Vilar, muliner	200
Guillem Goxat de fora	220	Joan Teriola	300	Antoni Cruquell	80
Guillem Vidal del puig	500	Pere Soldevila	300	Bernat Gascó	600
Francesc Font	700	Pere Capalà	150	Gabriel Fabragat	320
Folquet Sabater	400	Jacme Mäs	50	Ramon Finestres	200
Guillem Strany	60	Jacme Fuya	30	Faliu Mulet	600
Guillem Gual	500	Pere Riusech	30	Arnau Garriga	100

La primera aproximació de cara a delimitar la mà major de Muro la tenim el 1362 en la llista de les vint-i-una persones de Muro que poden tenir rossi.⁸⁶

⁸⁶ ALOMAR I ESTEVE, Gabriel; ROSSELLO I VAQUER, Ramon: *Història de Muro...*, op. cit., pàg. 75-76, i pàg. 347.

Taula VI. *La mà major de Muro el 1362.*

Persones que poden tenir un rossí (1362)	Ubicació en la talla de 1377	Valoració (lliures)
Nicolau Soldevila	Pere Soldevila	300
Feliu Mulet	Faliu Mulet	600
Jaume Carrera	Bernat Carreres?	120
Mateu Bartomeu	Mateu Bartomeu	150
Pere Ferrer	Pere Ferrer	250
Ramon Carrera	Hereus den Ramon Carreres	700
Simó Carrera	Simon Carreres	170
Jaume Frigola	Johan Frigola	500
Jaume Vidal	Guillem Vidal del puig	500
Ponç Ramis	Antoni Ramis	650
Bernat Poquet	Jacme Poquet	450
Guillem Vidal	Guillem Vidal	650
Jaume Cerdà	Jaume Cerdà	330
Folguet Sabater	Folquet Sabater	400
Guillem Dolç	—	—
Guillem Gual	Guillem Gual	500
Frances Font	Francesc Font	700
L'Hereu den Gassó	Bernat Gassó	600
Guillem Morey, jove	Bernat Morey	400
En Morey de Plaça	Guillem Morey de plaça	350
Joan Mir	—	—

De la llista d'hòmens que poden tenir rossí el 1362 que pressuposam que pertanyen a la mà major en la talla de 1377 —ja que la tinença de cavall i armes a l'Edat Mitjana era un element de promoció i estatus social i que eren animals que no s'empraven per al treball agrícola—,⁸⁷ en trobam amb el mateix nom deu dels vint-i-un, i dels altres, nou amb quasi tota seguretat són els hereus, ja que sols canvia el nom i no el llinatge, i n'hi ha dos que no els ubicam. Dels dinou que hem ubicat dins la talla quinze anys posterior, sols quatre no estan dins els marges de la mà major, i queden enquadrats dins la mà mitjana, qüestió gens impossible, atès que en aquest període de temps pot haver canviat el patrimoni. Dels dos que no trobam, se'n pot haver extingit el llinatge. Dels 19 majors patrimonis segons la talla de 1377 que tenen béns valorats entre 350 i 700 lliures, que formarien la mà major, sols en falten sis a la llista de rossins de 1362.

El 15 d'agost de 1377 a instàncies del governador es determinà fer una mostra de totes «quantas persones poques i grans, mascles i fembres, franchs i sclaus, ach e de tots homens de armes de XV anys, i de XV anys en sis, e tremés a ell ach e certificat per

⁸⁷ CATEURA BENNASSER, Pau: *Política y finanzas bajo Pedro IV de Aragón...*, op. cit., pàg. 208-211.

manament seu quals homens podien tenir rosins, ni quals balestes, ni quals scudats, ni quals no eren en cas de portar armes».⁸⁸ El clavari redacta una llista nominal en la qual hi ha 11 homes que poden tenir rossí, 69 que són ballesters, 18 que no poden portar armes,⁸⁹ i la resta que han de ser escuders,⁹⁰ sumant un total de 279 hòmens d'armes, que es corresponen amb els 278 caps fiscals de la talla.

Taula VII. *Llista de persones que poden tenir rossí el 1377.*

Persones que poden tenir rossí	Valor béns de 1377 (lliures)
Francesc Font	700
Guillem Vidal del puig	500
Faliu Mulet	600
Bernat Gascó	600
Bernat Vilar de fora, jove	450
Guillem Vidal de Castellobí	650
Francesc Dous	500
Antoni Ramis	650
Guillem Gual	500
Jacme Carreres	700
Jacme Poquet de fora	450

Aquestes dues llistes d'homes d'armes validen la divisió estamental que hem fet, almenys pel que respecta a la mà major de forma clara i de forma indirecta amb les altres mans. Seguint el criteri de divisió en mans establert i sense tenir en compte els foraestants, obtenim la divisió social de Muro següent:

Taula VIII. *Distribució social i econòmica de Muro el 1377.*

Lliures	Estament	Nbre. contribuent	% contribuents	Valor riquesa (lliures)	% riquesa
1-30	No hi entren	133	51,35	1665	6,77
31-149	Mà menor	66	25,48	4990	20,31
150-349	Mà mitjana	41	15,83	8360	34,03
350-700	Mà major	19	7,33	9550	38,87
Total		259	100	24565	100

El més destacable de la distribució estamental de Muro el 1377 és que hi ha més de la meitat dels contribuents que tenen una riquesa de 30 lliures o inferior, i que sent més del 50% de la població sols representen un 6,77% de la riquesa. En aquest grup format per 133

⁸⁸ AMM, llibre 2, f. 18v-19.

⁸⁹ «Aquets qui no són en cas de aportar armes: Bernat Jacop lo prom, Guillem Cenole corredor, Salvador Nicholau, Guillem Bassa, Berenguer Gill, Berenger Gontart, Guillem Belveny, Bernat Vilar de fora, Jacme Gerau, Arnau Riera, Pere Sentsaloni, Johan Comes vey, Bernat Jaffer, Pere D'Ordis, Berenguer Carbonel, Guillem Morey de plassa, Gerau Oliver, Lorens Ferragut», AMM, llibre 2, f. 19.

⁹⁰ «E tots los altres homens feren a sebre que podien esser e anar per scuders. Emperò no foren tots an compilació los homens de armes axí privats com stranys sinó CCLXXIX», AMM, llibre 2, f. 19.

contribuents, en trobam 20 de valorats en 30 lliures; 2 de valorats en 25 lliures; 24 de valorats en 20 lliures; 1 de valorat en 15 lliures; 52 de valorats en 10 lliures; i 34 que, tot i contribuir, no tenen cap valoració i en molts d'ells ens posa «no res». És a dir, dels 133 contribuents 86 paguen la mínima quota d'un sou —el 33,97%—, i tenen béns per valor de 10 lliures o no tenen res. En aquest segment de població és on trobam el major nombre de menestrals: 5 sastres, 2 ferrers, 1 barber i 1 moliner;⁹¹ el major nombre de caps fiscals que són dones amb 41 de les 47 de la talla, el que reflecteix la precarietat de la viduïtat femenina en la baixa Edat Mitjana; i dos càrrecs institucionals de poca vàlua, com són el saig, que desenvolupa Miquel Tholosa, i el corredor de la Cort, que és Guillem Cruquell. Per aquestes dades aquest grup poblacional es mou en el llindar de la pobresa i s'ha de cercar la subsistència com a jornalers o realitzant treballs dedicats a la menestralia, atès que la riquesa rau en la possessió de béns immobles.

La mà menor de Muro el 1377 està formada per 65 caps fiscals que representen el 25% del total i que sosté una riquesa del 20% del total de la base imposable. Tot i ja tenir una certa representativitat en les institucions municipals, tenen un patrimoni poc representatiu. Sols hi ha 4 caps fiscals que són dones —i que tenen una 40 lliures i les altres 50 lliures—, el que ens indicaria que una suposada viduïtat o una mala collita pot fer que persones de la mà menor passin a la categoria inferior. En aquest segment poblacional es troba la resta d'oficis de la vila amb un sastre, un picapedres, un calciner i un fuster.⁹² A més a més, trobam el notari i escrivà reial Joan Teriola i el prevere Jacme Molet. En la mostra d'armes la mà menor i els qui no entren dins cap estament formen la base dels 181 escudats o escuders que ajuden els rossins i ballesters.

La mà mitjana està formada per 41 caps fiscals que representen quasi un 16% dels contribuents, però que posseeixen un 34% de la riquesa de Muro. Ja no trobam presència ni d'oficis menestrals —sols el ferrer Bernat Molet i el notari Joan Teriola— ni de dones que siguin el cap fiscal —sols una. Són els homes de més de 15 anys d'aquest estament els que formen el cos de ballesters del recompte d'homes d'armes, recolzats amb alguns de la mà menor, i els menys poderosos de la mà major.

La mà major amb tan sols 19 contribuents representa el 7,33% de la població, però posseeix més del 38% de la riquesa de Muro.⁹³ Molts d'ells estan situats a Llubí. Sols una dona és cap fiscal i no hi trobam cap ofici de menestralia, encara que sí càrrecs institucionals com el mostassaf, el batlle i el clavari de la vila. A més a més, els més rics de la mà major són els que poden tenir rossí en la mostra d'homes d'armes.⁹⁴ Quan la Universitat de Muro efectua préstecs de poca quantia —de 10 fins a 50 lliures— el que fa

⁹¹ Dels 15 caps fiscals dels quals s'esmenta l'ofici, 8 es troben en aquest segment de població, i són 5 sastres: Guillem d'Emer (0 ll.), Guillem Bassa (10 ll.), Bernat Frau (10 ll.), Jacme Serdà (20 ll.) i Johan Bosse (20 ll.); 2 ferrers: Johan Serax (30 ll.) i Bernat Vilar (10 ll.); 1 barber, Bernat Jaffer (20 ll.); i Pere Vilar Muliner, encara que aquest darrer pot ser sols el malnom.

⁹² Pere Palet, sartre (50 ll.), Guillem Llorens, picaperes (50 ll.) Antoni Cruquell, calsiner (80 ll.), Pere Palet, fuster (120 ll.). Tot i que no hi queden reflectits com a tals, pertanyen a la mà menor els joglars de Muro en Dalmau Serra, temorer (140 ll.), i n'Armengol, trompador.

⁹³ Francesc Font (700 ll.), hereus d'en Ramon Carreres (700 ll.), Guillemó Vidal de Castellubí (650 ll.), Antoni Ramis (650 ll.), Bernat Gascó (600 ll.), Faliu Mulet (600 ll.), Guillem Gual (500 ll.), Guillem Vidal del puig (500 ll.), Joan Frigola (500 ll.), hereus den Guillemó dels P. (500 ll.), Bernat Vilar (450 ll.), Jacme Poquet (450 ll.), Guillem Goxat (450 ll.), Bernat Morey (400 ll.), Folquet Sabater (400 ll.), Na Muleta (400 ll.), Bartomeu Puig (400 ll.), Francesc de la Cleda (350 ll.) i Guillem Morey de plassa (350 ll.).

⁹⁴ Dels 12 majors patrimonis de la mà major, sols Joan Frigola no està en la llista dels que poden tenir rossí.

és manllevar en petites partides aquesta quantitat sobre els components de la mà major i algun de la mà mitjana, de manera que són aquests els qui participen en l'emissió de crèdit a curt termini, com es pot observar el mateix 1377, en què el clavari de la vila comptabilitza els deutes de Muro en acabar la seva anualitat.⁹⁵

COMPARACIÓ DE LA TALLA DE 1377 AMB LA DE L'ARMADA SANTA DE 1398

De la mateixa manera que hem vist que la base imposable de 80 lliures de 1377 servia per pagar dues talles diferents, el 1398 una mateixa base imposable serveix per a la tributació en tres talles diferents. El 1398 Muro pagarà amb la mateixa base imposable la talla de l'Armada Santa de 225 lliures, un préstec forçós de 165 lliures, i una talla veïnal de 80 lliures:

- 1) El tall general de 12.000 lliures per armar les 4 galeres de l'Armada Santa que havia d'aportar-hi el regne de Mallorca. D'aquestes 12.000 lliures una tercera part corresponien a la Part Forana, i a Muro li correspongueren pagar 225 lliures.⁹⁶ El governador manava la manera com s'havia de recaptar la talla: «Que cada casade pach en lo dit tall dos sous», i la resta per cobrir la dita quantitat es pagui «a sou e lliura».⁹⁷
- 2) La talla «a sou e lliura» que es fa per pagar les 165 lliures que ha de pagar Muro en el préstec forçós que la Universitat del Regne reverteix sobre la Part Forana.
- 3) Una talla veïnal de 80 lliures per finançar els deutes i despeses de la vila del mes de novembre.

Al llibre del clavari trobam que la base imposable de Muro és de 80 lliures i escaig, que està per duplicat. Amb una recaptació es paga la talla veïnal, i amb dues la talla del préstec.

De les 225 lliures que Muro ha d'aportar a l'Armada Santa, amb una part de veïnatge —dos sous per casada— i una altra «a sou e lliura», sols trobam que s'efectuen pagaments per la quantitat de 165 lliures,⁹⁸ i que realitzant les operacions, les xifres no concorden. Però si duplicam la part de dos sous de veïnatge, de la mateixa manera que ho està la part d'«a sou e lliura» obtenim la xifra de 225 lliures. És a dir, el 1398 es

⁹⁵ El clavari fa constar que són degudes a singulars persones per resta de les 48 lliures i 8 sous que havien prestat als jurats el 1376. La resta deguda encara era de 39 lliures, 18 sous i 2 diners a les persones següents: 10 lliures a l'hereu d'en Carreres; 9 lliures, 18 sous a Francesc Font; 2 lliures a Antoni Ramis, Jacme Goxat de fora, i a Joan Gontard; 1 lliura a Arnau Garriga, Guillem Vidal de Castel Lubí, Jacme Poquet de fora, Bernat Gascó, Bernat Vilar de fora, Joan Frigola, Pere Soldevila, Bartomeu Lobet, Bartomeu Puig, i Bernat Morey; 12 sous, 8 diners a Guillem Oliver; i 7 sous, 6 diners a Joan Alra. Excepte els dos darrers i un o dos que n'estan al llindar són membres de la mà major. AMM, llibre 2, f. 37.

⁹⁶ Així es pot veure a les regestes sobre els documents de l'Armada Santa de Jaume Sastre que es conserven a l'Arxiu del Regne de Mallorca, ARM, AH (LC) 73, f. 50-52, i que estan publicats a FONT OBRADOR, Bartolomé: *Història de Lluçmajor. De la prehistòria al segle XIV*, vol. I, Ajuntament de Lluçmajor, Mallorca, 1973, pàg. 379.

⁹⁷ Als llibres de jurats de Pollença queda reflectida igualment que en l'anterior citació la forma de taxació de la talla: «so és que cascuna casada pach en lo dit tall dos sols e lo sobre pus o restant a compliment de la dita quantitat se pach per los habitants de la dita parroquia a sou e a lliura, la qual quantitat de monede fets depositat ab sabuda dels dits sindichs e de lurs clavaris en la Taula de'n Bernat Tudele a rebre tote les les XII mil lliures...», AMP, 1410, f. 65v-66.

⁹⁸ En les dades del clavari Jacme Carreres de 1398-99 s'efectuen pagaments de la talla de 165 lliures en la taula d'en Bernat Tudela «per de les 165 lliures en que la nostra parròquia es astata taxada en les 4000 lliures que pres la part forana en les 12000 lliures que la terra feu per la armade ques fer contra naus», AMM, llibre 1040, f. 28.

desenvoluparà una taxació vertical que servirà tant per a la talla de l'Armada Santa, per a l'adquisició del préstec forçós de 165 lliures, com per a una talla veïnal de 80 lliures.

En ser quasi de la mateixa quantitat, ens és molt vàlida per fer una comparació amb la talla de 1377, sempre tenint en compte que sols tenim la taxa tributària per contribuent i no el valor de la base imposable, amb les precaucions que això pot suposar.

Taula IX. *Distribució social de Muro el 1377-1398 segons el criteri de 1377.*

Lliures	Estament	Nbre. contribuent 1377	% contribuents 1377	Nbre. contrib. 1398	% contrib. 1398
1-30	No hi entren	135	52,12	134	53,38
31-149	Mà menor	65	25,09	82	32,66
150-349	Mà mitjana	41	15,83	14	5,57
350-700	Mà major	19	7,33	21	8,36
Total		259	100	272	100

Els resultats són una mica diferents, en primer lloc perquè ara hi ha 4 mans estamentals en el Consell, una mà de forans (2 de mà major forana, 2 de mà mitjana forana i 1 de mà menor forana), per la vila tres mans (major, mitjana i menor), i en segon lloc perquè el criteri de divisió estamental pareix que ha canviat en disminuir un poc atenent a la valoració dels béns. A més a més, hi ha contribuents com Francesc Font, Antoni Ramis i Bernat Morey⁹⁹ que han augmentat el seu patrimoni considerablement i d'altres que l'han vist disminuir.

Taula X. *Distribució social de Muro el 1377-1398 segons els càrrecs.*

Estament	Nbre. contribuents 1377	% contribuents 1377	Nbre. contrib. 1398	% contrib. 1398
No hi entren	135	52,12	134	53,38
Mà menor	65	25,09	45	17,92
Mà mitjana	41	15,83	42	16,73
Mà major	19	7,33	30	11,95
Total	259	100	272	100

Taula XI. *Distribució percentual de les mans de Muro.*

Estament	% contribuents 1377	% cont. 1398 segons valoració 1377	% cont. 1398 segons càrrecs
No hi entren	52,12	53,38	53,38
Mà menor	25,09	32,66	17,92
Mà mitjana	15,83	5,57	16,73
Mà major	7,33	8,36	11,95
	100,00	100,00	100,00

⁹⁹ Francesc Font, que per a la mateixa quantitat pagava el 1377 2 lliures, 5 sous, 6 diners, el 1398 paga 4 lliures; Antoni Ramis, que pagava 2 lliures, 2 sous, 3 diners passa a pagar 3 lliures, 18 sous; Guillem Morey, que pagava 1 lliura, 6 sous, passa a pagar 2 lliures, 8 sous..., contribuents que quasi dupliquen la seva riquesa.

Segons el criteri de 1377 s'observa que hi ha hagut un empobriment de la mà mitjana i un lleuger augment de la mà major, i si atenem la reial segons la distribució dels càrrecs de 1398, i que és quasi idèntica a la de 1395,¹⁰⁰ s'explica l'augment de la mà major pel fet que el 1377 hi ha tres mans i el 1398 n'hi ha quatre, amb dues que inclouen gent de la mà major. Aquest fet també fa que la mà menor tenguí menys representativitat dins el Consell.

CONCLUSIONS

La capacitat d'imposar una talla veïnal sobre una comunitat pareix que és present en el mateix moment en què aquesta obté el reconeixement jurídic com a municipi.

La talla de 1377 per cobrir l'església de Muro és un exemple del sistema tributari ja complex i molt desenvolupat d'una vila de la Part Forana en la baixa Edat Mitjana. Tot i tractar-se d'una tributació directa de darrer nivell, és complexa en tant que combina per una banda una tributació horitzontal on tots els contribuents són iguals (veïnatge), i per l'altra una tributació vertical en la qual cada contribuent paga en relació amb la seva riquesa patrimonial («a sou e liure»). Aquesta tributació vertical s'esbaldrega per dos fronts: es fixa una mínima quantitat que afecta els contribuents menys onerosos, i s'exclouen de pagament els privilegiats, que solen ser els que més patrimoni sostenen. La taxació i els taxadors també són controlats pels majors contribuents, atès que sempre trobam conflictes sobre la composició dels taxadors. El sistema simple de recaptació dificulta el finançament municipal i contribueix al col·lapse financer del regne de Mallorca a inicis del segle XV.

¹⁰⁰ Si feim la comparació del que paguen els contribuents murers en les dues talles de 1395 amb els càrrecs de 1394, 1395 i 1395, AMM, llibre 1039, f. 2-2v, i AMM, llibre 1038, f. 1-1v, ens sortiria una distribució de 112 contribuents que no entren dins les mans i que representen el 41,94%, 82 contribuents de la mà menor, que representen el 30,71%, 45 contribuents de la mà mitjana, que representen el 16,85%, i 27 contribuents de la mà major, que representen el 10,11% del total, tenint en compte que hi ha les mateixes mans estamentals que el 1398.